

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 357

כ"ט אב
תשפ"ה

פרשת ראה

דרך חיים

למדים אנו את היסוד של 'מידה כנגד מידה', שכשם שהאדם אינו נוהג ברחמים.

הגמרא (תענית כה:) מביאה "מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה. ירד רבי עקיבא אחריו, ואמר: אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים. הוו מרנני רבנן. יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו, וזה אינו מעביר על מידותיו". שאל ר' ישראל מסלנט שלכאורה אם ר' עקיבא מעביר על מידותיו ור' אליעזר אינו מעביר על מידותיו זה עצמו מה שר' עקיבא גדול מר' אליעזר. אלא מבאר ר' ישראל שאין הבדל במדרגתם בשל כך. אדרבה ר' אליעזר היה מבית שמאי שסברו שדרך התורה להתנהל במידת הדין. מה שאין כן ר' עקיבא שהיה מתלמידי בית הלל שנהגו בוותרנות. אם כך אין האחד גדול מהשני. ומה שזכה ר' עקיבא לירידת גשמים בתפילתו אינו לגדלותו אלא מהנהגת מידה כנגד מידה. כיוון שהוא מעביר על מידותיו כך נהג עימו הקב"ה. ומה שלר' אליעזר לא ירדו גשמים אינו משום תביעה אלוקית כלפי הנהגתו, אלא משום מידה כנגד מידה במה שאינו מעביר על מידותיו.

זוהי סגולה נפלאה לזכות ביום הדין, ראש השנה, שתיכף אנו מתקרבים אליו. אם ננהג במידת הרחמים כך נזכה שהקב"ה ינהג עימו באותה מידה וירחם עליו.

המשך בעמוד הבא

"ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג יח). פירש האור החיים הקדוש: "כוונת מאמר זה כאן, לפי שציווה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם. מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נרששת ברוצחי עיר הנדחת. לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ר' רחמים, הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוול בהם מכח המעשה. ואומרו 'ורחמך', העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עימו. שאין ה' מרחם אלא לרחמן". מסביר ר' חיים שמואלביץ כי לפי דברי האור החיים אין נתינת הרחמים מסיימים את התיקון האלוקי לדין ולרציחה, אלא ב"ורחמך". דהיינו כיוון שמתגברת בהם מידת הרחמים גם הקב"ה נוהג איתם כן - "ורחמך". שהרי "כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים" (שבת קנא:).

עוד למדנו כי דברי חז"ל: "כל שאינו מרחם על הבריות - אין מרחמין עליו מן השמים", אינם בגדר עונש, שהרי אנשי עיר הנדחת אנוסים לעשות את מעשיהם בציווי המקום ב"ה. אלא שלמדים אנו כי ההנהגה היא כפי טבעו של האדם, ואף שעושה מעשיו ברצון ה'. אלמלא היה נוהג עימו הקב"ה ברחמיו - "ורחמך", הייתה ההנהגה של מידת הדין גורמת להעדר רחמים בעולם מצד הקב"ה. מכך

כמים תימים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

הרב זוננפלד: "הנה מתקרבים והולכים ימי הדין שבהם עושה כל אחד את חשבון נפשו. ודאי כשיגיע ערב יום כיפור יהרהרו בכל שעוללו לי ויחלו לחזור בתשובה. אך אז היצר יפתה אותם כיצד יגיעו לבקש מחילה. ויתחיל היצר להשיב להם כי צודקים הם וטענותיהם כדין ויכשלו שוב בעוונם. לכן הכרזתי מראש שאני מוחל עליהם, כך אם יהרהרו בתשובה בימי הדין והסליחות ייקל עליהם לחזור בתשובה ולהודות בשגיאתם ומיד יסולח להם, ונמצא הכל בא על מקומו בשלום". ערב יום כיפור עם חזרת הרב זוננפלד מהכותל המערבי פגש את ראש המתפרצים, אשר ניגש אל הרב לבקש סליחה ומחילה, והרב מחל לו בכל ליבו. שאל אותו לפני פרידתם האם קנה אתרוג. "מה השאלה?", השיב המתפרץ בנימה שיש בה יוהרא, "אתרוג כזה כפי שזכיתי בו השנה טרם הזדמן לי מעודי, כליל השלמות, פרי עץ הדר כמו שכתוב, אשר עלה לי בדמים מרובים, אבל עבור הדר כזה כדאי לשלם חצי נפוליאון זהב". הסתכל אליו הרב זוננפלד ואמר לו: "הגע בדעתך. עבור מצות עשה מחוייב האדם להוציא עד חומש מנכסיו, בעוד על אי עבירה עליו להפסיד את כל ממונו. בוא ונתבונן ביחד, ישנה מצות עשה "אלקים לא תקלל". אם אדם חושב שהדין צודק ודאי שלא יקלל אותו אלא יברך אותו. אלא ודאי הכוונה שהאדם סובר שהדין טעה ועיוות את דינו ובכל זאת ישנו איסור לקלל את הדין. התבונן היכן היושר והיכן אמת המידה". והוסיף לו: "על זה נאמר "ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלים עימו". כיוון

המשך בעמוד הבא

בספר 'האיש על החומה' מופיע שכשהגרי"ח זוננפלד היה אב"ד בבית דינו של הרבי מברסק היה דין תורה קשה בסכסוך שבין בעל לאשה. שמעו הדיינים את הצדדים בסכסוך ועיינו בדינים עד שהוציאו פסק כשיקול דעתם. בני משפחת האשה חשו עצמם נפגעים מהפסק, והיו ביניהם כמה אנשים תקיפים שבעקבות הדין צעקו בחרופים מחוץ לביתו של הרב זוננפלד. כל זה קרה שבוע לפני ראש השנה. אשתו של הרב ששהתה בבית סמוך נבהלה מחמת הצעקות, וכיוון שהיו הימים סמוכים לימי הדין נפגעה האשה מאד ופרצה בבכי מר. ואילו הרב ישב בשלווה נפשית והמשיך לעיין בתלמודו. לפתע הזדקף הרב ופנה אל האנשים בקול תקיף ונמרץ: "שמעו נא מה שברצוני להגיד לכם. אם צדקתם בטענותיכם ותרעומותיכם ואני וביתי טעינו בשיקול דעת הרי כבר מסרתם דינכם לשמיים, וה' הטוב יכפר כי אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות. אבל אם הצדק איתנו והוצאנו דין אמת לאמיתו הרי אז, הרי אז", חזר הרב על כך כמה פעמים, ואמר בשאגת ארי עד שהלבינו פני החצופים מקולו התקיף, "הנני מודיע לכם כי אני מוחל לכם במחילה גמורה על כל הצער שגרמתם לי ולאשתי ולבני ביתי, ואני מברך אתכם שתכתבו ותחתמו לחיים טובים ולשלום". אותם אנשים מיד הפנו את גבם ומיהרו להסתלק משם. ר' יעקב ברנשטיין שהיה שכנו של הרב רץ מיד לביתו של הרב אחר ששמע את הבזיונות אותם ספג ואת שאגתו של הרב עליהם, ושאל אותו: "מילא הרב מחל להם בליבו, אך מדוע הודיע זאת בפומבי? הלא טוב יותר שיתייסרו במצפונם ויהרהרו בהתנהגות המבישה שלהם". ענה

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

שבשעה שיצאו אותם אנשים מבית התחלת לפשפש במעשי על מה הגיעו אליי דיבורים כאלה, וקיבלתי עליי להכפיל את שיעורי בגמרא, משניות, ואפילו במזמורי תהלים, ואז הגיע אליי היצר הרע ואמר הלא רציתי לשלהב את היהודים אלו באלו לקראת ימי הדין להרוויח כמה חבילות של עבירות, ועתה ר' חיים הפך את הקערה על פיה ומרבה בזכויות, אולי טוב יותר וכדאי שיבקש הלז סליחה מהדיין שיעזוב את התגברותו בתורה ויראת שמיים. זהו "ברצות ה' דרכי איש", שרואה היצר הרע שדעתו נכשלה, עוד יצא מזה שרצה ה' דרכיו של האיש שרצה לעשות דבר עבירה אז היצר ישלים את אויביו איתו כדי למנוע התעוררות ופשפש במעשים".

שבת שלום!

כמים תינים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

סיפר ר' אריה:

"משחר ילדותי אהבתי לשבת לפני חכמים ולהאזין לדבריהם, בים אם הבינותי מה שהם אומרים ובין אם לא הבינותי, כי פשוט נהניתי לשמוע את קול שיחתם. אך הנאה מיוחדת ותענוג מיוחד היה לי עת הייתי יושב לידו של ה'נזיר', הרב דוד כהן זצ"ל [שבכ"ח אב, ערב שבת זו חל יום פטירתו], והאזנתי לקול שתיקתו, היה זה איזה מיל קול סודי-מסתורי, קול מרומם, קול של שירה עילאית היה בוקע ועולה מתוך שתיקתו.

"פעם היה לי איזה עניין מאד רציני ודחוף ולא יכולתי לשית עצה בנפשי איך ומה להחליט. הלכתי אל מרן הרב קוק זצ"ל ליטול עצה מפיו. במקרנה לא היה מרן הרב בביתו. נכנסתי לבית מדרשו שהיה אז פנוי מאדם, מלבד הרב דוד כהן ('הנזיר') שיש לו בפינה המערבית של בית המדרש שקוע בלימודו. ניגשתי אליו ובירכתי לשלום, והחזיר לי שלום מתוך חיוך קל ופנים שוחקות ורמז לי בידו לשבת. ישבתי לידו מבלי להוציא אף הגה מפיו. כך ישבנו ושתקנו יחד כמחצית השעה. אחר כך קמתי ונפרדתי מאיתו וחזרתי לביתי. בהגיעי הביתה הרגשתי כאילו נפתרו לי כל השאלות והספקות, כל מה שרציתי לשאול נראה לי כה פשוט, כה בהיר, והיה הדבר לפלא."

בהזדמנות סיפר זאת בנו של ר' אריה, ר' חיים יעקב לוי, למרן הרב קוק [שהשבוע יחול יום פטירתו. ג' אלול]. אמר לו הרב: "וכי מה פלא בעיניו, חושב כבודו כי ר' דוד שלנו שתקן הוא? לא כן הדבר. ר' דוד דברן גדול הוא, ואינו פוסק מלדבר, אלא שמדבר הוא בשפה מיוחדת משלו, שפת השתיקה, המשך בעמוד הבא

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

שהיא שפת החכמה". והוסיף הרב קוק: "המהר"ל מפראג מביא בספרו 'נתיבות עולם' כי החכמה נתפסת במחשבה, מקום שאין לסכלות שם אחיזה, שהיא חומרית-גשמית ואין היא נתפסת במחשבה. אין לסכלות מציאות עד שהיא מתגלמת ומתגשמת בדיבור. השתיקה היא רק ביטוי של המחשבה - שפת החכמה. זה שאמר אליפז: "דממה וקול אשמע" (איוב ד טז). וכששני לבבות מתאחדים בשתיקה אז שומעים את הקול עובר מאחד לשני".

(צדיק יסוד עולם עמ' 267-266)

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

דין נוסף הנסמך למלאכת 'מבשל' הוא דין שהייה והטמנה. מלבד איסור בישול שהוא איסור תורה גזרו חז"ל מספר גזירות שקשורות להכנת האוכל בערב שבת קודש. מדין תורה מי שמניח קדירה על האש בערב שבת כך שהאוכל מתבשל בשבת עצמה לא עבר על כל איסור. אך חששו חז"ל (שבת לו:) שמא עלול האדם להגביר את האש על ידי חיתוי בגחלים שתחת הקדירה ובכך לעבור על איסור הבערה בשבת. כשבימינו הנידון הוא בהגדלת הלהבה או הגברת החום במכשירים חשמליים כדי שהאוכל יהיה מוכן לסעודה.

במקור הדין בגמרא שבת (שם) נחלקו התנאים מה הדין כשבערב שבת האוכל מוכן אלא שאם נשאר אותו עוד על האש הוא ישתבח יותר ויותר, מה שנקרא בלשון חכמים 'מצטמק וטוב לו'. לדוגמא, נתח בשר עם שומן, חמין עם עצמות וכדומה. לדעת חכמים מכיוון שהאוכל מונח על גבי האש ישנו חשש שמא כדי להוסיף השבחה יבואו להגביר את חום האש. לעומת זאת לדעת חנניה אפילו אם המאכל מבושל בערב שבת כ'מאכל בן דרוסאי' (שליש או חצי מהבישול) כבר ניתן להשאירו על גבי האש, משום שהאוכל כבר נחשב מוכן במידת מה ולא יבואו להגביר את חום האש. מרן השו"ע (רנג א) פסק להחמיר כדעת חכמים ומרן הרמ"א (שם) פסק להקל כדעת חנניה. כשיש מרבתינו הספרדים שנוהגים להקל בדבר כדעת מרן הרמ"א (כה"ח שם, אול"ב ח"ב פי"ז בהערה). ומרן היביע אומר כתב שכל יסוד הגזירה הוא דווקא בגחלים שיש בהם חשש חיתוי, אך באש גלויה, כגון במניח סיר על גבי להבת הגז, אין כל איסור חיתוי ולכן מעיקר הדין יהיה מותר להשהות כך. ורק מהיות טוב כתב שיש להניח טס של מתכת מעל הלהבה להיכר. למנהג האשכנזים אמנם כתב הביאור הלכה שלכתחילה מן הראוי להחמיר ולא להשהות אלא מבושל כל צרכו ו'מצטמק ורע לו', אך מרן החזו"א (סי' לז סק"ג) כתב שמקילים לכתחילה.

כל האמור הוא בהשהייה על גבי הגחלים באופן ישיר. אמנם המשנה חילקה כי כאשר עושה האדם פעולה ממשית באש להיכר איסור החיתוי אין יותר את גזירת השהייה בערב שבת, משום ששוב אין חשש שיבוא ויגדיל את חום האש באיסור. דין זה נקרא 'גריפה וקטימה' בו נרחיב בשבוע הבא בע"ה.

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה |

א. האם יש לקבוע מזוזה בחדר קטן המכיל מיטה ומעט מאד שטח?
ב. האם יש לקבוע מזוזה בחדר כביסה?

תשובה |

א. חדר בעל ד אמות על ד אמות חייב במזוזה (יו"ד סי' רפז). ואם לא הוי כמו חור ולא כחדר (דעת קדושים). ופסקין כגר"ח נאה שהשיעור: 3.85 בסך הכל (מידות שוחקות), וגם בלרבע את השטח, כלומר גם אם אין ד' רוחב וד' אורך אל בסך גודל השטח. אולם כך הקביעה תהיה בלי ברכה (ש"ך וחיי אדם כלל טו).

נכון שיש בחדר מיטה, וא"כ ראוי לתשמישו ולפי החמודי דניאל אין צריך שיעור חדר, אך מספק פסקין שיקבע בלי ברכה.

ועיין מהרש"ם (ג רסג) שמה שנצרך לשימוש החדר לא ממעטו משיעורו, ולכן מיטה לא ממעטת את שיעור החדר. ויש לדון לגבי מטבח, ארונות תנור ושיש וכו' (עיין שבט הלוי ב, קנו, בהערות על מזוזה).

ב. חדר כביסה, הב"ח פטר, בגלל זזהמת הקטנים. ובשו"ת אז נדברו (חלק י) סובר שזה לא חדר של כבוד מצד עצם השימוש ולא דווקא מצד הקטנים. וגם בתשובות והנהגות (ב תקמה) פטר כי הוא גנאי, וזה רק אם משמש אך ורק לכביסה.

ולמסקנה אם יש בו ד' על ד' קובעים בו בלי ברכה. ואין צורך לכסות את המזוזה כי כיום כמעט לא נמצא בגדים עם צואה, כי הקטנים משתמשים בטיטולים. אם כי הביאו בשם שר התורה הגר"מ פיינשטיין לחייב כיום עם ברכה מהאי טעמא (אהלי ישורון פ"ב).

שאלה |

האם ניתן להשתמש בסיר לבישול איטי בשבת?

תשובה |

הסיר לבישול איטי, הנקרא 'קראקפוט', בנוי משני חלקים. החלק הפנימי עשוי מחרס מצופה בזכוכית ובו מכניסים את האוכל ומכסים אותו במכסה זכוכית. החלק השני הוא מכשיר החימום שלתוכו נכנס החלק הפנימי. ולכאורה יש במכשיר זה כמה וכמה חששות;

כיוון שיש במכשיר זה אפשרות לשנות את דרגות החום (High / Low), לכן יש מקום לחשוש שמכשיר זה נחשב לאש שאינה גרופה וקטומה ויהא אסור להשהות בו מערב שבת מאכל שאינו מבושל כשליש או לכתחילה כמחצית מגמר בישולו. לכן נצטרך להקפיד על בישול המאכל כל

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך
תשובה

צרכו בערב שבת קודם שהייתו בסיר. אמנם לגבי חשש זה ישנה עצה פשוטה, והיא לשלוף את המפסק החוצה, וכך אין אפשרות להגביר או להנמיך את חום הסיר. ישנה עצה נוספת, שישים בין הסיר הפנימי והחיצוני חתיכת פח שתפסיק בין הסירים, ואזי נחשב גוף החימום כגרוף וקטום. וכן אם יניח חתיכת נייר כסף על גבי המפסק נחשב זאת כגרופה וקטומה.

החשש השני שקיים בסיר זה הוא שאסור להחזיר את הסיר הפנימי לתוכו, כיוון שהסיר המחמם נחשב לאש גלויה כאמור לעיל, ואסור להחזיר בשבת אפילו מאכל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו. והרי אין אפשרות להוציא את המאכל מתוך הסיר כשהוא מונח בתוך גוף החימום כיוון שאז הוא נחשב כעומד על גבי האש, ובהוצאת מאכל מתוכו יעבור על איסור הגסה, משום שמקרב בזה את חלק המאכל העליון לחלק התחתון או לדופני הסיר וממחר את חימומו ובישולו. גם לגבי חשש זה שייך הפתרון של הנחת פח בין החלק הפנימי והחיצוני או של הוצאת המפסק, שאז נחשב גוף החימום שבסיר החיצוני לגרוף וקטום, וממילא מותר להחזיר את הסיר הפנימי לתוכו.

החשש השלישי, והוא החשש עיקרי, הוא איסור הטמנה. בגמרא ובשלחן ערוך נפסק שאסור להטמין כבר בערב שבת בדבר המוסיף הבל. קדירה זו נחשבת בוודאי למוסיפת הבל, משום שזהו כל עניינו של הסיר לבישול איטי, שהתבשיל ימשיך ויתבשל בתהליך איטי. אמנם להלכה נפסק שאם הדבר המוטמן גלוי מצד אחד או בכל היקפו אין זה נחשב להטמנה. והרי הסיר הפנימי גלוי בחלקו העליון, וממילא פסק בדעתו הרמה מרן הרב וואזנר זצ"ל שהדבר מותר. אלא שמרן הגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב זצ"ל חלקו וסברו שהדבר נחשב כמו שטמן קדירה בגחלים ממש, שבהטמנה שכזו לא מועיל מה שצד אחד של הסיר נשאר גלוי. ולכן הם יעצו שיגביה את החלק הפנימי באופן משמעותי ואז לא ייחשב הסיר הפנימי לטמון. ולשם הגבהה זו לא די בנייר כסף. ובאופן זה יש פתרון גם לשני החששות הקודמים, משום שבזה ייחשב גוף החימום לאש גרופה וקטומה.

לכן הלכה למעשה אני הקטן מתיר את השימוש בסיר לכתחילה, בהתקיים התנאים הנזכרים: הוצאת המפסק או שימת נייר כסף עליו או נתינת פח בין הפנימי לחיצוני. והמחמיר ירים את הסיר פנימי מעט מעל גוף החימום החיצוני, ובכך הדבר מותר לכתחילה. אלא שיש להקפיד בשעת הוצאת מאכל מן הסיר להוציא קודם את הסיר הפנימי, ולאחר לקיחת המאכל נוכל אח"כ להחזירו לכתחילה.

המשך בעמוד הבא

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

האם מותר לשים שקית עם אורז בתוך החמין או שהדבר אסור משום הטמנה?

שאלה |

נקדים שמרן החזו"א (לז לב) סובר שאין איסור הטמנה בכלי בתוך כלי, והשקית נחשבת לכלי ולכן הדבר מותר לכתחילה. כן לגבי נתינת הביצה בתוך החמין הדבר מותר, כי זהו דרך מאכל ולא דרך הטמנה. אמנם לגבי נתינת מאכל בשקית יש מקום לעיין האם זה נחשב לדרך בישול, כי יש לומר שהסיבה שנותנים את המאכל בתוך שקית הוא בכדי שהאורז לא יתערב עם המאכל. אך להלכה פסק הגר"י פישר זצ"ל שיש לעשות נקבים בתוך השקית, ואזי נחשבת השקית לדבר אחד עם המאכל בו נמצאת ולא כמוטמנת בתוכו ומותר לכתחילה.

תשובה |